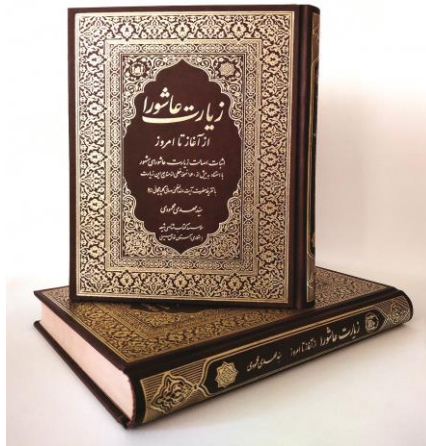

معرفی کتاب

سید مهدی محمودی

دانش آموخته درس خارج فقه، حوزه علمیه قم، قم، ایران. sayed.mahdi.mahmoodi@gmail.com

کتاب «زیارت عاشورا، از آغاز تا امروز»، تألیف سید مهدی محمودی در ۴۸۰ صفحه تمام رنگی وزیری، از سوی مؤسسه کتاب‌شناسی شیعه با همکاری آستان قدس حسینی و با تقریظ آیت‌الله العظمی صافی گلپایگانی در سال ۱۴۰۰ به چاپ رسید. در این کتاب، برای پاسخ به اشکال و قیوع تحریف در زیارت عاشورا با استناد به بیش از ۱۶۰ نسخه خطی از منابع این زیارت و با ارائه شواهد فراوان، نشان داده شد که زیارت عاشورای مشهور از اصالت و اعتبار برخوردار است.

خلاصه مطالبی که در کتاب زیارت عاشورا، از آغاز تا امروز آمده، چنین است:

یکی از اشکال‌هایی که در دهه‌ها، به‌ویژه سال‌های اخیر، به شکل گسترده منتشر شده و حتی برخی عالمان را دچار اشکال کرده، این است که لعن‌های پایانی در زیارت عاشورا وجود نداشته و از قرن دهم (دوران صفویه) به بعد، به نسخه‌های مصباح‌المتجهّد و مختصر مصباح‌المتجهّد تألیف شیخ طوسی افزوده شده، در نتیجه زیارت عاشورا تحریف شده است!

در نگاه نخست، ممکن است تصور شود بودن یا نبودن یک فقره در زیارت عاشورا مطلب مهمی نیست؛ اما حق این است که ایجاد تردید در این فقره، افزون بر اینکه اعتماد عموم را به «زیارت عاشورا»، که «شعار شیعه» است، سلب می‌کند، درباره «اصل برائت»، که یک‌رکن بسیار مهم در باورهای شیعی

است، نیز تردید می‌افکند؛ به همین سبب پاسخ‌دادن به این شبهه از اهمیت بالایی برخوردار است. مدعیان، برای اثبات وقوع تحریف در زیارت عاشورای مشهور، به کهن‌ترین نسخه خطی مصباح‌المتجهّد که به نسخه نقاش رازی معروف است و در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود، همچنین نسخه‌های خطی دیگری از کتاب مصباح‌المتجهّد و مختصر‌المصباح، نسخه‌های خطی کامل‌الزیارات تألیف جعفر ابن قولویه قمی، برخی از نسخه‌های خطی منهاج‌الصلاح تألیف علامه حلی و نسخه‌های خطی ذخیره‌الآخره تألیف تمیمی سبزواری، استناد کرده‌اند که در هیچ‌کدام از آنها، فقره پایانی زیارت عاشورا مطابق مشهور، کتابت و نقل نشده است.

پس از اشکال مطرح‌شده درباره فقره پایانی زیارت عاشورا، دانشورانی ارجمند در پاسخ به این اشکال، آثار ارزشمندی را به رشته تحریر درآوردند. کوشش پاسخ‌دهندگان به این اشکال، بسیار ارزشمند است؛ اما به نظر می‌رسد آنان از توجه کافی به یک علت بسیار مهم، که عامل پیدایش این اختلاف در نسخه‌ها و کتاب‌ها بوده است، غفلت کرده‌اند.

کتاب زیارت عاشورا، از آغاز تا امروز نشان می‌دهد، عامل بسیار مهمی که تمام پرسش‌ها را پاسخ می‌دهد و حلقه‌های از هم‌گسسته این بحث را به یکدیگر متصل می‌کند، این است که بی‌تردید در نقل و کتابت فقره پایانی زیارت عاشورا، «تقیه» رخ داده و عامل مهم اختلاف نسخه‌ها و نیز تفاوت نقل کتاب‌ها در این فقره، تقیه و رازداری کاتبان و عالمان شیعه، به‌ویژه پیش از حکومت صفویان بوده است.

کتاب زیارت عاشورا، از آغاز تا امروز در دویخش تنظیم شده است؛ در بخش نخست این کتاب، تصویرهای فراوانی از نسخه‌های خطی مصباح‌المتجهّد و مختصر‌المصباح ارائه شده است که به شکل‌های مختلف، آثار وقوع تقیه در فقره پایانی زیارت عاشورا در آنها قابل مشاهده است.

همچنین در ادامه بخش نخست، در فصل «رازداری عالمان در زیارت عاشورا» با استناد به نسخه‌های خطی و نیز با بررسی‌های تاریخی، دلایل و شواهد ارزشمندی مطرح شده است که نشان می‌دهد در مصباح‌المتجهّد (نسخه نقاش رازی)، منهاج‌الصلاح تألیف علامه حلی، ذخیره‌الآخره تألیف تمیمی سبزواری و نیز در کامل‌الزیارات تقیه رخ داده، به همین سبب فقره پایانی زیارت عاشورا در این کتاب‌ها نیز متفاوت شده است.

در بخش دوم این کتاب، تصاویر زیارت عاشورا در ۱۱۰ نسخه خطی مصباح‌المتجهّد و مختصر‌المصباح متعلق به قرن‌های ششم تا سیزدهم قمری ارائه شده است. در این ۱۱۰ نسخه خطی، فقره پایانی زیارت عاشورا مطابق مشهور کتابت شده، که نخستین و مهم‌ترین مورد از آنها، مختصر‌المصباح‌المتجهّد به خط ابن سکون حلی، دانشمند ارجمند شیعه در قرن ششم است. به‌باور نویسنده کتاب زیارت عاشورا، از آغاز تا امروز، این نسخه نفیس، به سبب اینکه ابن سکون آن را کتابت کرده از چنان اهمیت و اعتباری برخوردار است که به‌تنباهی برای اثبات اصالت زیارت عاشورای مشهور کافی است.